

УДК 30.320.656.13

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/176-9>**Гросул В. А.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і управління,
Харківський державний університет харчування та торгівлі
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2019-3853>

Усова М. О.

аспірант кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1616-1621>

Grosul Victoria

Kharkov State University of Food Technology and Trade

Usova Maryna

State Biotechnological University

РИЗИК: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ВИДИ

Діяльність будь-якого підприємства завжди пов'язана з різними ризиковими подіями. Управління ризиком сьогодні є невід'ємною складовою частиною системи управління підприємством. Ідентифікація, аналіз, оцінювання та облік факторів ризику відповідно до змін зовнішнього середовища необхідні для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Формування базису сучасного управлінського мислення, здатного відповідати вимогам нової економіки, є можливим на основі дослідження понятійного апарату в галузі теорії ризик-менеджменту. У статті досліджено історичні аспекти виникнення ризику, визначено основні етапи еволюції та проведено аналіз сучасних наукових підходів до трактування категорії «ризик», визначено основні групи ризиків, характерні для торговельного підприємства у сучасному бізнес-середовищі.

Ключові слова: ризик, підприємницький ризик, невизначеність, наслідки, ключові сфери діяльності, види ризиків.

RISK: ESSENCE, CAUSES AND MAIN TYPES

The activities of any business are always associated with various risky events. Today, risk management is an integral part of the enterprise management system. Identification, analysis, evaluation and accounting of risk factors in accordance with changes in the external environment are necessary for making sound management decisions. The formation of the basis of modern managerial thinking, able to meet the requirements of the new economy, is possible on the basis of a study of the conceptual apparatus in the field of risk management theory. Based on the analysis of different views on the nature of risk of representatives of different risk theories, we have identified three such conditional research groups: supporters of classical or neoclassical risk theory; a group of scientists who determine the nature of risk based on the subject of research; representatives who support an integrated approach to defining the essence of the category "risk", based on the essence of the phenomenon of risk and its complex nature. In the course of the research the logical-semantic field of the category "risk" is constructed, on the basis of which associative terms are determined, which allow to determine the possible semantic space of multifaceted interpretation. Based on the generalization of theoretical aspects, it is argued that there are two main approaches to the interpretation of the category "risk" in modern science, such as process (risk as the activity of enterprises in uncertainty) and object (result resulting from risk events). The author's definition of the essence of the category "risk" is proposed, which is based on an integrated approach, according to which risk is an objective-subjective category that characterizes uncertainty in the modern economic space due to business environment factors that have both direct and indirect impact on the activities of the enterprise. The practical value of the article is to identify the key areas of activity of the trading company that are most sensitive to risks, and to identify the main types of risks, such as information and DG risks; resource; organizational; commodity; price; sales; logistical, distributive; risks of marketing communications; HR risks.

Keywords: risk, business risk, uncertainty, consequences, key areas of activity, types of risks.

JEL classification: D81, L26, M42

Постановка проблеми. Динамічність та відкритість бізнес-середовища функціонування суб'єктів господарювання, складність зав'язків між елементами ринкового механізму зумовлюють необхідність прийняття оптимальних управлінських рішень за високого рівня невизначеності майбутніх результатів. У цих умовах особливого значення набувають питання ідентифікації факторів ризикових подій, своєчасного прогнозування можливого їхнього впливу та оцінювання наслідків задля розроблення та застосування відповідних коригувальних дій, а також мінімізації негативних наслідків прояву ризику.

Усвідомлення цих обставин привело до активізації наукового інтересу дослідників до проблематики управління маркетинговими ризиками торговельного підприємства, створення інформаційної основи для визначення комплексу дієвих маркетингових управлінських рішень, що дають змогу забезпечити своєчасну реакцію торгового підприємства на різні ризики в умовах ресурсних та тимчасових обмежень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ідентифікації, оцінювання та управління ризиками підприємств присвячено досить велику кількість наукових розробок учених, таких як Т. Бачкаї, Д. Мес-

сен, Д. Міко [1], Д. Бернуллі [2], Є.В. Ботнікова [3], О.В. Вараксіна, А.О. Кругова [4], В.В. Волошина-Сідей [5], Д.В. Дячков [6], О.А. Зоріна [7], Т.В. Корольок [8], А. Маршалл [9], Я.М. Мельник [10], Ф.Х. Найт [11], Дж. фон Нейман, О. Моргенштерн [12], О.М. Орлова [13], А.С. Пігу [16], Л.В. Тешев, В.С. Грищенко [18], О.В. Шепеленко [19], О. Аккомінотті, Д. Чемберс [20], Р. Кантільон [21], Д. Купер, С. Грей, Г. Реймонд, П. Уокер [22]. Водночас, незважаючи на широке висвітлення у науковому полі досліджень різних теоретико-методологічних та прикладних аспектів управління ризиками підприємства, в економічній літературі застосування понятійного апарату в галузі теорії ризик-менеджменту неоднозначне та має суперечливий характер; наукові дослідження, присвячені практичним аспектам управління ризиками підприємств, мають переважно загальний характер і не враховують галузеву специфіку діяльності підприємств торгівлі. Вирішення означених проблем дасть змогу не тільки надати правильний імпульс розвитку аналітичного інструментарію оцінювання широкого спектру ризиків підприємства, але й сформувати базис сучасного управлінського мислення, здатного відповідати вимогам нової економіки.

Мета статті полягає в дослідженні еволюції ризику, його сутності, визначенні причин його виникнення в торговельному підприємстві та ідентифікації основних видів у сучасному бізнес-середовищі.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого підприємства завжди пов'язана з різними ризиковими подіями. Управління ризиками у сучасній практиці стає обов'язковою умовою функціонування розвитку суб'єктів господарювання. Своєчасна ідентифікація та облік факторів ризику торговельного підприємства дадуть змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення відповідно до змін зовнішнього середовища.

Проведені теоретичні дослідження дають змогу стверджувати, що саме слово «ризик» (від лат. *rescēd* – «відсікати», «скорочувати») за одними джерелами [8, с. 62] має грецьке коріння (*ρίσκον* – «небезпека»); за іншими [15, с. 285] – іспано-португальське,

означаючи риф, підводну скелю, що асоціюється з небезпекою; за третіми – середньовічне італійське, де присутні слова *risiko* («небезпека», «загроза») та *risicare* («лавірувати між скелями») [26]. Походження поняття «ризик» із давньогрецької мови наявне також у французькій мові, в якій *risque* буквально означає «об'їжджати скелю», характеризує загрозу та означає «ризувати» [10, с. 28]. Існує також альтернативна точка зору на походження терміна «ризик», згідно з якою дослідники дотримуються думки про те, що ризик має коріння в арабській мові *rizg*, що означає деяке абстрактне поняття того, що «Бог і доля визначають у вашому житті» [3].

У словнику української мови розкрито два відтінки слова «ризик»: з одного боку, ризикувати означає «пускатися навмання, наважитися, віддати себе волю випадку, сподіваючись щастя»; з іншого боку, ризикувати означає «заснавати відомої небезпеки, мінливості, невдачі» [14].

На основі вивчення наукової літератури складено еволюцію категорії «ризик» та визначено її основні етапи (рис. 1).

Вперше категорія «ризик» як функціональна характеристика підприємництва була розглянута французьким економістом Р. Кантільоном у XVII ст. [21]. Р. Кантільон розглядав взаємозв'язок ризику та невизначеності щодо підприємництва та його ролі в економічному процесі. Він вважав, що функцією підприємництва є діяльність в умовах невизначеності. Ця функція стала основою концепції ринкової системи. Він розглядав підприємця як людину, яка приймає рішення в умовах невизначеності, що має передбачення та бажання взяти на себе ризик, спрямований у майбутнє, чії дії характеризуються і надією отримати дохід, і готовністю до втрат. Прибутки та втрати підприємця – це наслідки ризику та невизначеності, що супроводжують його рішення. Під час вивчення історії виникнення та розвитку теорії ризиків в економічній науці найбільший інтерес має розгляд двох основних теорій ризиків, а саме класичної та неокласичної.

Зародження класичної теорії ризиків пов'язано з іменами таких економістів, як А. Сміт, А. Маршалл [9],

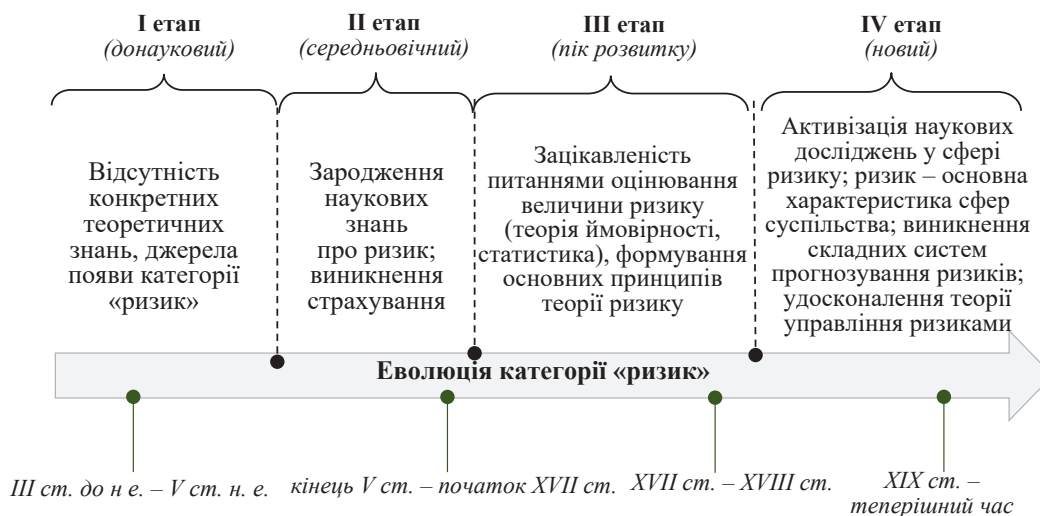

Рис. 1. Основні етапи еволюції категорії «ризик»

Джерело: розроблено авторами на основі [3; 8; 10; 14; 15; 21; 26]

Дж. Мілль, Ф. Найт [11], Дж. фон Нейман, О. Моргенштерн [12]. У роботі Ф. Найта «Ризик, невизначеність і прибуток» [11] вперше була висловлена думка про ризик як кількісну міру невизначеності. У 1953 р. Ф. Найман у співавторстві з економістом О. Моргенштерном видають книгу «Теорія ігор та економічна поведінка» [12]. Теорія ігор відкрила новий підхід до розуміння сутності невизначеності: «істинним джерелом невизначеності є наміри інших. Для економічних та соціальних проблем гри виконують – або мають виконувати – ту саму роль, яку різні геометричні та математичні моделі з успіхом здійснюють у фізичних науках» [12, с. 15]. Питання теорії ризику, які розглядаються у працях Дж. Наймана та О. Моргенштерна відображають взаємозв'язок понять «невизначеність» і «ризик». Вченими надано ймовірно-математичне трактування сутності категорії «ризик».

Слід зазначити, що економісти класичного спрямування розглядали ризик лише як можливий збиток. У класичній теорії сутність категорії «ризик» пояснюється з позицій математичного очікування втрат, які можуть статися внаслідок прийнятого економічного рішення. Ризик тут є не чим іншим, як збитком, який є результатом управлінського рішення. Саме орієнтація прихильників цієї теорії на такий однобічний розгляд ризику викликала критику її основних положень і привела до створення альтернативної теорії ризиків, яка отримала назву неокласичної.

Розроблення неокласичної теорії ризиків пов'язана з іменами таких учених, як А. Маршалл [9], А. Пігу [16]. Засновник неокласичного напрямку в економічній науці, представник кембриджської школи економіки А. Маршалл пропонував розглядати категорію «ризик» як складовий елемент прибутку та витрат. Виходячи з джерела формування капіталу, А. Маршалл поділяє ризик на дві такі основні категорії [9], як особистий ризик та підприємницький ризик. Відповідно до позиції А. Маршалла, підприємницький ризик пояснюється зміною кон'юнктури на ринках сировини та готових виробів, непередбачуваними змінами в моді, новими винаходами, утворенням нових та сильних конкурентів тощо. Водночас наявна категорія «ризик», яка впливає лише на людину, яка працює з позиковим капіталом і більше ні з чим іншим. Такий різновид ризику отримав назву «особистий ризик». У роботах А. Маршалла аналізу особистого ризику відведено особливе місце.

Дж.М. Кейнс [20] ввів у науку поняття «схильність до ризику», що характеризує інвестиційні та підприємницькі ризики, одним із перших здійснив класифікацію ризиків. Неокласична теорія оперує такими категоріями, як «прибуток», «невизначеність», «випадкові величини» та «теорія граничної корисності». Основні положення цієї теорії полягають у тому, що підприємство у своїй діяльності має керуватися двома основними показниками, а саме розміром очікуваного прибутку та величиною його можливих коливань (відхилень від очікуваної величини). Таким чином, прибуток розглядається як випадкова величина, а підприємство керується у своїй діяльності розміром очікуваного прибутку та величиною його можливих коливань, приймаючи рішення на основі концепції граничної корисності. Підприємець повинен вибрати такий варіант інвестування коштів, за якого коливання прибутку будуть меншими (розмір очікуваного прибутку є одна-

ковим в обох випадках). Відповідно до неокласичної теорії ризику, правильний прибуток має більшу корисність, ніж прибуток того ж очікуваного розміру, але пов'язаний із можливими коливаннями.

Слід зазначити, що з моменту виникнення як класична, так і неокласична теорії зазнали значних змін. Значні доповнення до неокласичної теорії ризику здійснив Дж. Кейнс [20], який одним із перших зробив спробу класифікувати підприємницькі ризики та удосконалив теорію ризиків щодо запровадження чиннику «задоволення». Основним недоліком неокласичної теорії ризиків він вважав недооцінку схильності до азарту. Саме на цьому аспекті зосередив увагу Дж. Кейнс [20]. Вченим було аргументовано, що «чим більший розмір очікуваного прибутку, тим більша величина ризику».

Подальший розвиток неокласична теорія отримала у дослідженнях угорських економістів Т. Бачкаї, Д. Мессена, Д. Минко. Сутність ризику вченими розглядається як можливість відхилення від мети, заради якої приймалося рішення [1, с. 9].

Американський економіст Ф. Найт також зробив свій внесок у формування уявлень про ризик. Ф. Найт розглядає категорію «ризик» як об'єктивну ймовірність настання будь-якої події. Ф. Найт стверджує, що «ризик можна уявити кількісно, у тому числі у вигляді математично ймовірнісного розподілу доходів. За заданого розподілу ризик і ймовірність стандартного відхилення від очікуваної величини перебувають у зворотній залежності: що більше перше, то менше друге, і навпаки». Ф. Найт вважає, що «у ситуації невизначеності виключаються і обчислення, і виміри, і присвоєння чисельної ймовірності, тоді як ризик передбачає певну частку, частину, доступну виміру, <...> вимірна невизначеність або, власне, ризик настільки відрізняється від незмірної невизначеності, що фактично взагалі не є невизначеністю» [11, с. 63].

А. Самуельсон стверджував, що невизначеність та прибуток перебувають у взаємозв'язку один з одним. Відповідно до його поглядів, невизначеність породжує невідповідність того, чого люди чекають, тому, що справді відбувається. Кількісним виразом цієї невідповідності є прибуток (або збиток) [17, с. 169]. На думку представників інституціоналізму, максимізації вигоди не можна досягти повною мірою. Причиною цього є невизначеність економічної обстановки, в якій здійснюється вибір. Невизначеність вибору пов'язана з обмеженою можливістю отримання інформації про стан зовнішнього та внутрішнього щодо суб'єкта середовища, неможливістю її адекватної інтерпретації та безперешкодного використання для обґрунтування управлінських рішень. Категорія «невизначеність» характерна для всіх граней і форм економічного життя. Вибір індивідом моделі поведінки реалізується в обстановці обмежених можливостей з комплексного аналізу та раціонального сприйняття інформації, обумовленої неповнотою, неточністю інформації. Це пояснює неможливість визначення об'єктивної мети та отримання абсолютно точного та очікуваного результату за різних способах поведінки.

Виходячи з аналізу різних поглядів на сутність ризику, представлених у роботах представників різних теорій ризику, вважаємо можливим виділення кількох умовних груп, а саме, по-перше, прихильників класичної або неокласичної теорії ризику; по-друге, групи

вчених, які визначають ризик, виходячи з предмета досліджень; по-третє, представників, які підтримують комплексний підхід до визначення сутності категорії «ризик», що ґрунтується на сутності феномена ризику та його комплексній природі.

Термін «ризик» сьогодні використовується в багатьох природничих, технічних, економічних та соціальних науках. За останні десятиліття обсяг публікацій із проблем ризику зростає з винятковою швидкістю. Вивчення сучасної економічної літератури дало змогу дійти висновку про те, що, незважаючи на підвищений інтерес науковців та практиків до досліджуваної проблематики, у науковому полі досліджень відсутня єдина точка зору щодо визначення самого поняття «ризик», що свідчить про складність, багатоаспектність, неоднозначність цієї категорії (табл. 1).

Наведені у табл. 1 визначення несуперечливі, мають різний рівень деталізації і характеризують різні ключові аспекти досліджуваної категорії. На основі узагальнення сучасних трактувань сутності поняття «ризик», представлених у табл. 1, побудовано логіко-семантичне поле (рис. 2), на основі якого визначено асоціативні терміни, які дають змогу визначити можливий смисловий простір багатоаспектності його трактування.

Відповідно до розробленого семантичного поля, діалектичний погляд на визначення сутності категорії «ризик» передбачає бачення у феномені ризику як негативних, так і позитивних моментів, що прослідковується у поляризації точок зору вчених під час розкриття сутності цього терміна та розстановки акцентів на тих чи інших аспектах, які його характеризують. Фокусуючи увагу на можливості розгляду ризику як можливості, відзначаємо позицію Д. Бернуллі, який ще у XVIII ст., розглядаючи поняття «корисність ризику», стверджував, що корисність навіть від найменшого виграшу обернено пропорційна числу минулих програвів. Вчений дійшов відкриття, коли усвідомив, що

роблять акцент не стільки на ймовірності настання ризику, скільки на його результатах і наслідках [2, с. 27].

На основі узагальнення теоретичних аспектів виявлено, що у сучасному науковому просторі сформувалися два основні підходи до трактування категорії «ризик», такі як процесний (ризик як діяльність підприємств в умовах невизначеності) та об'єктний (результат, що є наслідком настання ризикових подій). Вважаємо, що сутність категорії «ризик» повинна розкриватися з позицій інтегрованого підходу, відповідно до якого в авторському розумінні ризик – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, що характеризує невизначеність у сучасному економічному просторі внаслідок дії факторів бізнес-середовища, які мають як прямий, так і непрямий вплив на діяльність підприємства.

Ефективність процесу управління ризиками торговельного підприємства за комплексного підходу залежить від їх своєчасної ідентифікації, діагностики, регулювання, інформування про загрозу будь-якої ризикової події, що впливає на результативність діяльності. Враховуючи різні сучасні виклики зовнішнього середовища, що можуть виникати у діяльності торговельних підприємств, особливо актуалізуємо питання визначення основних видів ризиків. Визначення ключових сфер діяльності торговельного підприємства, чутливих до ризиків, набуває надзвичайної важливості в кризові періоди та періоди стратегічних несподіванок, коли для збереження своєї присутності на ринку та підтримки споживчої цінності необхідно реалізувати нестандартні підходи до управління підприємством (наприклад, організація діяльності у період пандемії COVID-19 та її рецесії). У цих умовах дії торговельного підприємства щодо обліку ризиків мають бути певним чином обґрунтовані, оскільки ґрунтуються на результатах всебічного оцінювання загроз негативного прояву впливу факторів зовнішнього середовища.

Рис. 2. Градація ознак асоціативно-семантичного поля категорії «ризик»

Джерело: розроблено автором на основі [4; 5; 6; 7; 9; 12; 13; 18; 19; 22; 23; 25; 27]

Таблиця 1

Сучасні наукові погляди на визначення сутності категорії «ризик»

№	Автор, джерело	Визначення категорії «ризик»
1	А. Маршалл, А. Пігу [9, с. 67]	Ризик – гранична корисність можливих коливань розміру очікуваного прибутку.
2		Ризик – єдине джерело підприємницької діяльності, унікальна невизначеність, що виникає з несення повної відповідальності, яка за самою своєю природою ні страхується, ні капіталізується, ні оплачена платнею.
3	Д.В. Дячков [6]	Ризик – небезпека настання непередбачених та небажаних для суб'єкта наслідків його дій.
4	M.R. Wideman [27, с. 7]	Ризик є кумулятивним ефектом ймовірності появи невизначених подій, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей підприємства.
5	R.J. Chapman [22, с. 63]	Ризик – потенційна, кількісно вимірна можливість несприятливих ситуацій і наслідків, а саме втрат, збитків доходу чи майна, коштів у зв'язку з невизначеністю, тобто з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливими, у тому числі форс-мажорними, обставинами, загальним падінням цін на ринку; можливість отримання непередбачуваного результату залежно від прийнятого господарського рішення.
6	Дж. Хеєркенс [25, с. 57]	Ризик – міра невизначеності. Ризик стосується нашої здатності передбачити певний результат дій із визначеністю.
7	D. Cooper, S. Grey, G. Raymond, P. Walker [23, с. 39]	Ризик – це схильність до наслідків невизначеності.
8	Дж. Нейман, О. Моргенштерн [12, с. 289]	Ризик – це вимірна ймовірність, а невизначеність – незмірна (стохастична) ймовірність.
9	О.В. Вараксіна, А.О. Кругова [4]	Ризик – це міра невизначеності, яка пов'язана з веденням діяльності, що супроводжується непередбачуваними умовами, з додатковими витратами ресурсів та потенційною можливістю недоотримання доходів та прибутку, що присутня в будь якій сфері діяльності підприємства.
10	О.В. Шепеленко [19, с. 192]	Ризик – спосіб господарювання в непередбачених умовах (обставинах), що створюються завдяки особливим здібностям підприємця; можливість і необхідність запобігати стохастичним умовам, зменшувати їх несприятливу дію і одержувати в цих умовах підприємницький дохід.
11	В.В. Волошина-Сідей [5, с. 73]	Ризик – ступінь, ймовірність відхилення від бажаного результату як системи показників, які перебувають у відхиленні фактичного результату від запланованого та суттєво впливають на діяльність суб'єкта господарювання як зсередини, так і ззовні.
12	О.А. Зоріна [7, с. 223]	Ризик – об'єктивна реальність, яку необхідно враховувати під час планування діяльності в майбутньому.
13	Л.В. Тешева, В.С. Грищенко [18, с. 262]	Ризик являє собою невизначеність майбутнього протікання подій із відповідним впливом на параметри цих подій.
14	О.М. Орлова [13, с. 132]	Ризик – це можливість настання подій із негативними наслідками в результаті певних рішень чи дій. Сутність поняття «ризик» спирається на вивчення властивостей ризику, а саме невизначеності (ризик виникає за умови альтернативного розвитку подій), збитку (оскільки ризик існує, коли результат може призвести до збитку), наявності аналізу розвитку ситуації (ризик передбачає якісну чи кількісну оцінку та розуміння можливості негативних наслідків у майбутньому періоді), приналежності конкретному суб'єкту (тому що ризик виникає за практичної значущості для кого-небудь очікуваної події).

Вважаємо, що для забезпечення протистояння торговельного підприємства впливу факторів динамічного бізнес-середовища з урахуванням галузевої специфіки сфери торгівлі повинні бути враховані такі види ризиків, як інформаційні та DG-ризик; ресурсні; організаційні; товарні; цінові; збутові; логістичні, дистрибутивні; ризики маркетингових комунікацій; HR-ризик.

Висновки. Проведене дослідження показало, що категорія «ризик» постійно розвивається, збагачується за змістом у зв'язку з розвитком самої науки та предмета дослідження. На наш погляд, сутність поняття «ризик підприємства» повинна розкриватися з позиції інтегрованого підходу, згідно з яким у авторському розумінні ризик підприємства – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, що характеризує

невизначеність у сучасному економічному просторі внаслідок дії факторів бізнес-середовища, які мають як прямий, так і непрямий вплив на діяльність торговельного підприємства.

За результатами проведених досліджень встановлено, що суперечливість ризику полягає в тому, що задоволення потреб споживачів у сучасному нестабільному світі потребує нових абсолютно інших підходів до прийняття управлінських рішень, які можуть повністю суперечити моделі поведінки торговельного підприємства. Слід зазначити, що суперечливі рішення, з одного боку, є новаторськими, а з іншого боку, закладають основи прогресивного розвитку, оскільки обумовлюють виникнення нових управлінських концепцій та нових інструментів завоювання споживачів.

Список використаних джерел:

1. Бачкай Т., Мессен Д., Мико Д. Хозяйственный риск и методы его измерения. Москва : Экономика, 1979. 82 с.
2. Бернулли Д. Опыт новой теории измерения жребия. Санкт-Петербург, 2008. 27 с.
3. Бортнікова Є.В. Історія походження та сутність понять «ризик», «ризик-менеджмент» та «операційні ризики». *Ефективна економіка*. 2012. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1336> (дата звернення: 02.12.2021).
4. Вараксіна О.В., Кругова А.О. Сутність підприємницького ризику в господарській діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 4. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/217/208> (дата звернення: 17.12.2021).
5. Волошина-Сідей В.В. Аналіз оцінки ризиків як інструмент сталого розвитку підприємництва в умовах глобальних викликів та коронакризи. *Приазовський економічний вісник*. 2021. № 2(25). С. 72–76.
6. Дячков Д.В. Формування системи ризик-менеджменту підприємства. *Економічний форум*. 2015. № 4. С. 235–241.
7. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу*. 2020. № 2(20). С. 221–229.
8. Королюк Т.В. Систематизація і класифікація ризиків у галузях економічної науки. *Галицький економічний вісник*. 2015. Т. 48. № 1. С. 62–71.
9. Маршалл А. Принципы экономической науки : в 2 т. Москва : Прогресс-Универс, 1993. 458 с.
10. Мельник Я.М. Категорія «ризик» у цивільному процесі: сутність, момент виникнення та видова класифікація. *Цивільне право і процес*. 2018. № 12. С. 27–42.
11. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль. Москва : Дело, 2003. 360 с.
12. Нейман Дж. фон, Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение. Москва : Наука, 1970. 707 с.
13. Орлова О.М. Ризики промислових підприємств в умовах пандемії COVID-19. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 2. С. 131–137.
14. Орфографічний словник української мови. URL: <https://559.slovaronline.com> (дата звернення: 19.12.2021).
15. Петлюченко Н.В., Моршану Л.І., Томчаковська Ю.О. LINGUA LATINA & MEDIA = Латинська мова для журналістів : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2017. 400 с.
16. Пигу А.С. Экономическая теория благосостояния. Москва : Прогресс, 1985. 453 с.
17. Самуэльсон П.Э., Нордхаус В.Д. Экономика. 18-е изд. Москва ; Санкт-Петербург ; Киев : Вильямс, 2008. 1360 с.
18. Тешева Л.В., Грищенко В. Теоретико-методичні засади вибору агроінноваційних проектів на основі оцінки їх ризиковості. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 6. С. 621–625.
19. Шепеленко О.В. Управління підприємницькими ризиками суб'єкта господарювання. *Економічні науки*. 2011. № 4(52). С. 189–199.
20. Accominotti O., Chambers D. If you're so smart: John Maynard Keynes and currency speculation in the interwar years. *The Journal of Economic History*. 2016. № 76(2). P. 342–386.
21. Cantillon R. Essai sur la nature du commerce en général. Partie I. Chapitre XIII. Paris : Institut Coppet, 2011. P. 18–21. URL: <https://www.institutcoppet.org/wp-content/uploads/2011/12/Essai-sur-la-nature-du-commerce-en-gener-Richard-Cantillon.pdf> (дата звернення: 10.12.2021).
22. Chapman R.J. Simple Tools and Techniques for Enterprise Risk Management. 2nd edition. England : Wiley, 2011. 676 p.
23. Cooper D., Grey S., Raymond G., Walker P. Project Risk Management Guidelines: Managing Risk in Large Projects and Complex Procurements, John Wiley & Sons, Ltd. 2004. 401 p.
24. Covelto V.T., Merkhofer M.W. Risk Assessment Methods: Approaches for Assessing Health and Environmental Risks. New York : Springer Science + Business Media, 1993. 319 p.
25. Heerkens G.R. Project Management. New York : McGraw-Hill, 2002. 250 p.
26. Ttravinska S.I. Risk assessment and management as the component of the internal control system of milk processing companies. *European journal of economic studies*. 2013. № 2(4). 136 p.
27. Wideman M.R. Project and Program Risk Management: A Guide to Managing Project Risks and Opportunities (PMBOK Handbooks). Pennsylvania : PMI, 1992. 57 p.

References:

1. Bachkai T., Messen D., Miko D. (2008) *Hozhajstvennyj risk i metody ego izmerenija* [Economic risk and methods of its measurement]. Moscow: Jekonomika, 82 p. (in Russian)
2. Bernulli D. (2008) *Opyt novoj teorii izmerenija zhebbija* [Experience of a new theory of measuring lots]. SPb., 27 p. (in Russian)
3. Bortnikova Ye.V. (2012) *Istoriia pokhodzhennia ta sutnist poniat "ryzyk", "ryzyk-menedzhment" ta "operatsiini ryzyky"* [History of the origin and essence of the concepts "risk", "risk management" and "operational risks"]. *Efektivna ekonomika*, no. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1336> (accessed 12 December 2021).
4. Varaksina O.V., Kruhova A.O. (2021) *Sutnist pidpriemnytskoho ryzyku v hospodarskii diialnosti pidpriemstva* [The essence of entrepreneurial risk in the economic activity of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 4. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/217/208> (accessed 17 December 2021).
5. Voloshyna-Sidei V.V. (2021) *Analiz otsinky ryzykiv yak instrument staloho rozvytku pidpriemnytstva v umovakh hlobalnykh vyklykiv ta koronakryzy* [Risk assessment analysis as a tool for sustainable business development in the context of global challenges and corona crisis]. *Prirazovskiy ekonomichnyi visnyk*, no. 2(25), pp. 72–76. (in Ukrainian)
6. Diachkov D.V. (2015) *Formuvannia systemy ryzyk-menedzhmentu pidpriemstva* [Formation of the risk management system of the enterprise]. *Ekonomichnyi forum*, no. 4, pp. 235–241. (in Ukrainian)
7. Zorina O.A. (2020) *Metody analizu finansovykh ryzykiv* [Methods of financial risk analysis]. *Problemy teorii ta metodologii bukhalterskoho obliku kontroliu i analizu*, no. 2(20), pp. 221–229. (in Ukrainian)
8. Koroliuk T.V. (2015). Systematyzatsiia i klasyfikatsiia ryzykiv u haluziakh ekonomichnoi nauky [Systematization and classification of risks in the fields of economics]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, t. 48, no. 1, pp. 62–71. (in Ukrainian)
9. Marshall A. (1993) *Principy jekonomicheskoi nauki* [Principles of economic science]. Moscow: Progress-Univers, 458 p. (in Russian)
10. Melnyk Ya.M. (2018) *Katehoriia "ryzyk" u tsyvilnomu protsesi: sutnist, moment vynyknennia ta vydova klasyfikatsiia* [Category "risk" in civil proceedings: nature, time of occurrence and species classification]. *Tsyvilne pravo i protses*, no. 12, pp. 27–42. (in Ukrainian)

11. Nait F.Kh. (2003) *Risk, neopredelennost i pribyl* [Risk, Uncertainty and Profit]. Moscow: Delo, 360 p. (in Russian)
12. Neiman Dzh. fon, Morgenshtern O. (1970) *Teoriia igr i ekonomicheskoe povedenie* [Game theory and economic behavior]. Moscow: Nauka, 707 p. (in Russian)
13. Orlova O.M. (2021) Ryzkyky promyslovykh pidpriemstv v umovakh pandemii COVID-19 [Risks of industrial enterprises in a pandemic COVID-19. Business Inform]. *Biznes-Inform*, no. 2, pp. 131–137. (in Ukrainian)
14. Orfohrafichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Spelling dictionary of the Ukrainian language]. Available at: <https://559.slovaronline.com> (accessed 19 December 2021).
15. Petliuchenko N.V., Moroshanu L.I., Tomchakovska Yu.O. (2017) *LINGUA LATINA & MEDIA = Latynska mova dlia zhurnalistiv* [Latin for journalists: textbook]. Odesa: Feniks, 400 p. (in Ukrainian)
16. Pigu A.S. (1985) *Ekonomicheskaya teoriya blagosostoyaniya* [Economic theory of well-being]. Moscow: Progress, 453 p. (in Russian)
17. Samuel'son P.E., Nordkhaus V.D. (2008) *Ekonomika* [Economics]. Moscow–Sankt-Peterburg–Kiev: Vil'yams, 1360 p. (in Russian)
18. Tiesheva L.V., Hryshchenko V.S. (2020) Teoretyko-metodychni zasady vyboru ahroinnovatsiinykh proektiv na osnovi otsinky yikh ryzikovosti [Theoretical and methodological principles of choosing agro-innovative projects based on risk assessment]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 6, pp. 621–625. (in Ukrainian)
19. Shepelenko O.V. (2011) Upravlinnia pidpriemnytskymy ryzykamy subiekta hospodariuvannia [Entrepreneurial risk management]. *Ekonomichni nauky: Visnyk DonNUET*, no. 4(52), pp. 189–199. (in Ukrainian)
20. Accominotti O., Chambers D. (2016) If you're so smart: John Maynard Keynes and currency speculation in the interwar years. *The Journal of Economic History*, no. 76(2), pp. 342–386.
21. Cantillon R. (2011) *Essai sur la nature du commerce en général*. Partie I. Chapitre XIII. Paris: Institut Coppet, pp. 18–21. Available at: <https://www.institutcoppet.org/wp-content/uploads/2011/12/Essai-sur-la-nature-du-commerce-en-gener-Richard-Cantillon.pdf> (date de la requête: 10 December 2021).
22. Chapman R.J. (2011) *Simple Tools and Techniques for Enterprise Risk Management*. England: Wiley, 676 p.
23. Cooper D., Grey S., Raymond G., Walker P. (2004) *Project Risk Management Guidelines: Managing Risk in Large Projects and Complex Procurements*. John Wiley & Sons, Ltd., 401 p.
24. Covello V.T., Merkhofer M.W. (1993) *Risk Assessment Methods: Approaches for Assessing Health and Environmental Risks*. New York: Springer Science + Business Media, 319 p.
25. Heerkens G.R. (2002) *Project Management*. New York: McGraw-Hill, 250 p.
26. Ttravinska S.I. (2013) Risk assessment and management as the component of the internal control system of milk processing companies. *European journal of economic studies*, no. 2(4), 136 p.
27. Wideman M.R. (1992) *Project and Program Risk Management: A Guide to Managing Project Risks and Opportunities (PMBOK Handbooks)*. Pennsylvania: PMI, 57 p.